

ปรัชญาตะวันออก : จริยศาสตร์ของศาสนาเซน
Eastern Philosophy : The Ethics of Jainism

พระมหาวาสันต์ วสนโต (พลเสน)

Phramaha Wasan Wasanto (Phonsen)

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

กฤตสุขชิน พลเสน

Kitsuchin Ponsen

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

E-Mail: Kanchana@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักคำสอนด้านจริยศาสตร์ของศาสนาเซน โดยเปรียบเทียบกับพระพุทธศาสนาในยุคต้น เนื่องจากศาสนาเซนและพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน โดยมีหลักฐานบางแหล่งระบุว่าศาสนาเซนถือกำเนิดก่อนพุทธศาสนาราว 30 ปี ศาสดาของศาสนาเซนคือท่านมหาวิระ (นิครนถ์ นาฏบุตร) ซึ่งได้ประกาศคำสอนร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า หลักคำสอนของศาสนาเซนปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในลักษณะของการกล่าวอ้างถึงหรือการเปรียบเทียบแนวคิดบางประการ

การศึกษาครั้งนี้อาศัยการวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์และคำสอนในคัมภีร์เถรวาท ตลอดจนบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง พบว่าข้อมูลคำสอนของศาสนาเซนที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธนั้นส่วนใหญ่เกิดจากการจดบันทึกของชาวพุทธในยุคหลัง ซึ่งในสมัยเริ่มแรกการถ่ายทอดความรู้ยังอาศัยการจดจำและบอกต่อเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เนื้อหาที่ปรากฏก็เพียงพอในการสะท้อนแนวคิดด้านจริยศาสตร์ และการประพฤติปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น (นิวาระณะ) ตามความเชื่อของศาสนาเซน บทความนี้จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจเชิงเปรียบเทียบด้านจริยศาสตร์ระหว่างศาสนาทั้งสอง และเผยให้เห็นบริบททางวัฒนธรรมและปรัชญาร่วมในชมพูทวีปยุคโบราณ

คำสำคัญ: จริยศาสตร์, ศาสนาเซน, นิพพาน

Abstract

This article aims to explore the ethical doctrines of Jainism in comparison with early Buddhism. Both religious traditions emerged during a similar historical period, with some sources suggesting that Jainism predates Buddhism by approximately thirty years. The Jain spiritual leader, Mahavira (also known as Nigantha Nataputta), preached his teachings contemporaneously with the Buddha. Notably, certain Jain doctrines are mentioned within the Theravāda Buddhist scriptures, reflecting both philosophical parallels and historical intersections.

The study employs textual analysis of Theravāda canonical texts, historical records, and scholarly literature concerning Jain teachings. It finds that many references to Jainism in Buddhist scriptures are likely later interpolations by Buddhist compilers, since written documentation was limited during the early period and oral transmission was the norm. Nevertheless, these references provide meaningful insight into Jain ethical perspectives, especially regarding moral conduct and the pursuit of liberation (nibbāna), as interpreted within Jain belief systems. This study contributes to the comparative study of religious ethics, highlighting shared cultural and philosophical contexts between Jainism and Buddhism in ancient India. It also underscores the value of intertextual references in reconstructing doctrinal exchanges and interactions across traditions.

Keywords: Ethics, Jainism, nibbāna

1. บทนำ

การศึกษาศาสนาเซนตามคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ได้แก่พระไตรปิฎกและอรรถกถา มีปรากฏอยู่ในชื่อ “นิครน นาฏบุตร” ซึ่งในสมัยนั้นมีชื่อเสียงมาก จัดอยู่ในกลุ่มของครูทั้ง 6 ที่มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่คำสอนในชมพูทวีป (กวี ศิริธรรม, 2521) และมีประวัติว่ามีกำเนิดก่อนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประมาณ 30 ปี เมื่อตั้งเป็นสำนักและเผยแพร่คำสอนมากขึ้น มีผู้คนสนับสนุนมากขึ้น ก็ทำให้นักของนิครน นาฏบุตรมีผู้นับถือจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้าที่มีความร่ำรวย และคนที่มีการศึกษาดีพอสมควร ที่มานับถือ รวมไปถึงการที่พระมหากษัตริย์ได้อุปถัมภ์บำรุงรักษาด้วย ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะคำสอนของท่านที่เกี่ยวกับเรื่องของกรรม และการปฏิบัติตนให้ทรمان ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้ยาก อาจทำให้ผู้ได้พบเห็นได้สนทนากับ เกิดความคิดเห็นคล้อยตาม และมีแรงจูงใจตาม เพราะคิดว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องแน่นอน ด้วยคำสอนที่มีความลึกซึ้งในระดับหนึ่ง ต่างจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีอิทธิพลกับชาวชมพูทวีปอยู่ก่อนแล้ว

การศึกษาเรื่องปรัชญาเซนนี้ เป็นการศึกษาด้านจริยศาสตร์ หลักคำสอนที่มีความโดดเด่น เช่น หลักอหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดเพราะกรรม การไม่แบ่งวรรณะ การไม่สอนให้เชื่อเรื่องเทพเจ้า (อเทวนิยม) การดำเนินชีวิตด้วยการอดอาหารหรือบริโภคอาหารเพียงน้อยนิด และการทรมานร่างกายให้ได้รับ

ความลำบาก (ตบะ) เป็นต้น ซึ่งถือว่าท่านสอนเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้อย่างจริงจัง เพื่อให้เข้าถึงโมกษะ (นิพพาน) คำสอนในเรื่องเหล่านี้ก็ดูดีมีเหตุผลในปรัชญาของเซน จึงทำให้ศาสนาเซนมีผู้คนเห็นด้วยและนับถือหลายล้านคน

ด้วยในยุคสมัยนั้น ใครมีความคิดอย่างไรก็มีการเผยแพร่คำสอน ที่มีชื่อเสียง คือ ครู 6 สำนัก (ลัทธิทั้ง 6) ได้เผยแพร่ความคิดกันอย่างกว้างขวาง เมื่อไปทำสู้อด้านความคิดหรือคำสอนกับใครแล้วได้รับชัยชนะ หรือได้รับการยอมรับมากกว่า ผู้นั้นก็นับว่าเป็นเจ้าของแห่งลัทธินั้นไป ฉะนั้นจึงทำให้เกิดลัทธิหรือสำนักต่าง ๆ ขึ้นอย่างมาก แข่งกับศาสนาพราหมณ์ หนึ่งในนั้นก็คือศาสนาเซน โดยมีนิครนถ์ นาฏบุตรหรือมหาวิระเป็นผู้นำ ซึ่งทางศาสนานิกของเซนก็นับว่าท่านเป็นศาสดาองค์ที่ 24 องค์สุดท้ายที่ได้อุบัติขึ้นในกัลป์นี้ (ตามคัมภีร์พระเวทของศาสนาเซน ซึ่งคัมภีร์เซนโบราณ ที่มีการบันทึกไว้หลังจากนั้น โดยใช้ภาษาปรากฏุด จากอินเดีย)

2. ประวัติศาสตร์ความเป็นมา

คำว่า เซน เป็นชื่อศาสนาหนึ่งในอินเดีย ศาสดาชื่อมหาวิระ มี 2 นิกาย คือ นิกายที่คัมพรหรือพวกซีเปลือย และนิกายเศวตัมพรหรือเศวตตามพรหรือพวกนุ่งผ้าขาว ใช้ภาษาปรากฏุดเป็นภาษาทางศาสนา ถิ่นมั่นในหลักอหิงสาและมังสวิริตติ, ชินะ หรือ ไชนะ ก็เรียก (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) โดยรากศัพท์มาจากคำว่า ชินะ แปลว่า ผู้ชนะ ซึ่งถือว่าเป็นชื่อที่ได้มีการเรียกในภายหลัง โดยชื่อเดิมของท่านมหาวิระนั้นคือ “วรัณมานะ” ซึ่งเป็นชื่อที่พระราชบิดา พระราชมารดาตั้งให้เมื่อประสูติ

ศ.ดร.สมภาร พรหมทา ได้กล่าวว่า ถิ่นกำเนิดของศาสนาเซนอยู่ทางเหนือ และแคว้นที่กำเนิดก็อยู่ใกล้กับแคว้นของพระพุทธเจ้า คล้ายจังหวัดใกล้เคียงกัน ท่านเกิดในตระกูลชัตติยะ แต่ชัตติยะในลักษณะนี้เป็นเหมือนตระกูลนักรบมากกว่า ดำรงตำแหน่งในลักษณะประธานสภา ดูแลกฎหมาย บริหารบ้านเมือง ตามระบบของบ้านเมืองในสมัยนั้น ซึ่งเป็นการหาคนที่มีความสามารถมาจากตระกูลต่าง ๆ เพื่อทำการปกครองแคว้นของตนเอง สู้รบกับอริราชศัตรู จนได้รับขนานนามว่าเป็นกษัตริย์ (ชัตติยะ)

ท่านมหาวิระ มีชาติกำเนิดอยู่ในเผ่าพันธุ์ชนชาวอินเดียที่ชื่อว่า กษัตริย์ลิจฉวี ราชธานีชื่อว่า เวสาลี (ไพศาลี) นครหลวงของแคว้นวิเทหะ มีอาณาบริเวณใกล้กับพระพุทธเจ้า ซึ่งมีแนวคิดจะต่างจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาเซนไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าดลบันดาล จึงไม่สอนเรื่องพระเจ้าเป็นผู้สร้างทุกสิ่ง จึงเป็นแนวคิดแบบอเทวนิยม แต่สอนเรื่องกรรมด้ากรรมขาว กรรมเป็นตัวกำหนดให้เราไปอยู่ภพภูมิไหน ชาวอินเดียจึงมีแนวคิดสองแบบ คือ เทวนิยมกับอเทวนิยม

ศาสนาเซนมีคนนับถือหลายล้านคน ทั้งในอินเดีย และในประเทศอื่น ๆ ก็มีผู้นับถือกระจัดกระจายอยู่เช่นกัน และมีนักบวชใหม่ ๆ เพิ่มทุกปี ส่วนมากเป็นนิกายที่คัมพรคือนิยมบวชไม่สวมเสื้อผ้า และเป็นที่น่าสังเกต ข้อที่ว่า คนอินเดียที่นับถือศาสนาเซน ส่วนมากเป็นคนฐานะดี เป็นพ่อค้านักธุรกิจ มีการศึกษาดี จึงทำให้เห็นว่าศาสนาเซนไม่ใช่ศาสนาของคนพื้นบ้านยากจน เหมือนกับศาสนาพุทธ ที่ไม่แบ่งวรรณะ ทำให้มีผู้นับถือได้ทุกระดับชั้น

3. ศาสดาของศาสนาเซน

มหาวิระ แปลว่า กล้าหาญมาก เป็นสมณนามที่ประชาชนและคนทั่วไปเรียกกันในภายหลัง เพราะความกล้าหาญของท่านเมื่อยังเยาว์วัย ท่านเกิดก่อนพระพุทธเจ้าและออกบวชก่อนพระพุทธเจ้า 30 ปี มีประวัติคล้ายคลึงกับของพระพุทธเจ้ามาก ตั้งแต่ประสูติ ออกบวช จนถึงเข้านิพพาน ในส่วนนั้นจะไม่ขอก้าวไวก่อนหน้านี้ เพราะตามข้อมูลในคัมภีร์ของศาสนาเซนเองก็ได้มีการบันทึกขึ้นในภายหลังการนิพพานของศาสดาไปแล้วประมาณ 800 ปี (ศ.เสฐียร พันธงชัย, 2542)

หลังจากออกบวชท่านทำการตั้งปณิธานกับตัวเอง ทำทุกกรกิริยา ในการค้นหาความจริงในชีวิตอันสูงสุด ด้วยวิธีการไม่ยอมเปลี่ยนแปลงวาทะกับใคร เป็นเวลาถึง 12 ปี เมื่อท่านแน่ใจแล้วว่า ตัวเองบรรลุความรู้อย่างสูงสุด นับเป็นผู้หลุดพ้น เป็นอรหันต์ เป็นสัพพัญญู เป็นผู้ชนะ ตามโศกนาฏกรรมศาสนาเซน ท่านก็เริ่มสั่งสอนผู้คน เป็นเวลา 30 ปีเศษ และในสถานที่ที่ท่านไปสั่งสอนนั้น ได้มีผู้เลื่อมใสท่านเป็นจำนวนมาก ทั้งกษัตริย์พราหมณ์ และคนในวรรณะอื่น ๆ

4. หลักธรรมขั้นพื้นฐานของศาสนาเซน

ศาสนาเซน (Jainism) เป็นศาสนาเก่าแก่ในชมพูทวีปที่มีจุดมุ่งหมายสูงสุดอยู่ที่การหลุดพ้นจากวัฏสงสาร โดยเน้นการปฏิบัติเพื่อการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากกรรมและอาสวะอันเร่าร้อน หลักธรรมพื้นฐานที่สุดในศาสนาเซนที่ถือเป็นแนวทางเบื้องต้นของการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม คือ “หลักอนุพรต 5” (Anuvratas) ซึ่งมักถูกนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะคล้ายคลึงกับศีล 5 ในพระพุทธศาสนา แต่อาจเคร่งครัดยิ่งกว่าในบางประเด็น โดยเฉพาะหลักการไม่เบียดเบียนสิ่งมีชีวิต ดังนั้น หลักอนุพรต 5 จึงมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อหิงสา (Ahimsa) ได้แก่ ไม่เบียดเบียนสัตว์ เป็นหลักที่สำคัญสูงสุดในศาสนาเซน โดยหมายรวมถึงการไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้าย ไม่แม้แต่จะเบียดเบียนสัตว์เล็กสัตว์น้อยหรือสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กจิ๋ว ผู้ปฏิบัติต้องมีความระมัดระวังในทุกอิริยาบถ เช่น กวาดทางก่อนเดิน หรือกรองน้ำก่อนดื่ม ถือเป็นการแสดงเมตตาธรรมอันลึกซึ้ง ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของคุณธรรมทั้งปวง

2. อัสเตยะ (Asteya) ได้แก่ ไม่ลักทรัพย์ หมายถึงการไม่เอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยความสมัครใจ การเคารพสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นการสร้างวินัยทางจิตใจและส่งเสริมความซื่อสัตย์ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

3. สัตยะ (Satya) ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ผู้ถือหลักธรรมข้อนี้จะไม่เพียงแต่ละเว้นการโกหกเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการไม่พูดคำหยาบ คำส่อเสียด หรือคำพูดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่ชน ทั้งยังสอนให้พูดด้วยจิตเมตตาและด้วยความจริงใจ เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

4. พรหมจรรย์ (Brahmacharya) ได้แก่ ความบริสุทธิ์ทางกาย วาจา ใจ เป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีวินัยในเรื่องเพศ และความพอประมาณในการเสพกามคุณ สำหรับฆราวาสหมายถึงการครองเรือนอย่างสุจริต ส่วนสำหรับนักบวชหมายถึงการถือพรหมจรรย์โดยสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังรวมถึงการงดเว้นจากอบายมุข เช่น เหล้า ยา และการหมกมุ่นในกิเลส

5. อปริกรหะ (Aparigraha) ได้แก่ การไม่ยึดติดในวัตถุ คือ การไม่แสวงหาทรัพย์สินเงินทองหรือวัตถุเกินความจำเป็น รวมถึงไม่ยึดมั่นในความสัมพันธ์หรืออำนาจใด ๆ หลักนี้ส่งเสริมความสันโดษและลดทอนความโลภซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุหลุดพ้น

ดังนั้น ศาสนาเซนเชื่อว่าผู้ใดปฏิบัติตามหลักอนุพรต 5 นี้อย่างจริงจัง จะสามารถดำรงชีวิตอย่างบริสุทธิ์ ลดกรรมและพันธนาการทั้งหลายจนถึงขั้นหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้ในที่สุด ซึ่งแสดงถึงการเน้นความสำคัญของ “การปฏิบัติด้วยตนเอง” ในการบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตทางจิตวิญญาณ (เสฐียร พันธรังษี, 2542)

5. แนวคิดทางจริยศาสตร์ของศาสนาเซน

นักบวชศาสนาเซนไม่โกณผม แต่ต้องถอน เพราะไม่ต้องการตามใจความคิดที่มาจากกายคือความเจ็บปวด เลยต้องถอนผมจะได้ไม่ตามใจที่อยากสบายทางกาย การไม่ทำตามความต้องการของกาย เรียกว่า การบำเพ็ญตบะ ตบะ แปลว่า ทำให้เรารู้ร้อน

ศาสนาเซน พยายามหลีกเลี่ยงสิ่งก่อสร้าง จะอยู่ตามป่า ต้นไม้ หลีกเลี่ยงการยึดมั่น และเพราะต้องการหลีกเลี่ยงการเปียดเบียนสรรพสิ่งที่ถือว่ามิวิญญาณครองอยู่ มีความรู้สึก มีความเจ็บปวด เช่นเดียวกับตัวเรา จึงเป็นเหมือนผู้ประเสริฐที่ไม่ทำร้ายใคร เป็นดังผู้สร้างความสันติสุขให้กับโลกและธรรมชาติ

ศ.ดร.สมภาร พรหมทา กล่าวว่า ศาสนาเซนคิดเกี่ยวกับมนุษย์อย่างละเอียดว่า เรื่องมนุษย์เรามีมาอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร ความไม่สอดคล้องกายกับความรู้สึก (วิญญาณ) มันเป็นคนละอย่างกัน เช่น เราไม่รู้สึกละจะเกิดบนหน้าเราวันไหนก็ไม่รู้ มะเร็งจะเกิดวันไหนก็ไม่รู้

ศาสนาเซน มองว่า เราไม่ใช่ร่างกาย เราอาศัยร่างกายนี้อยู่ และเชื่อว่า ในจักรวาลมีของที่มีอยู่ตามธรรมชาติเลย 2 ชนิด ในสมัยที่จักรวาลว่างเปล่า จะมีอณู อะตอม ร่องลอยอยู่เต็มไปหมด อะตอมชนิดหนึ่งเรียกว่า สาร (เป็นวัตถุ) อะตอมอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า ชีวะ (วิญญาณ) ลอยไปลอยมา อะตอม 2 อย่างรวมกันแล้วกลายเป็นต้นไม้บ้าง โต๊ะบ้าง ก้อนหินบ้าง (อนุภาควัตถุ+อนุภาควิญญาณ)

กรรม ทศนะของศาสนาเซน คือ อนุภาค มี 2 อนุภาคดำ อนุภาคขาว (กรรมดำ กรรมขาว) ถ้าเราทำกรรมดี เช่น ให้อภัยเพื่อนมนุษย์ อานุภาพดึงดูดอนุภาคขาวเข้ามาทำให้เป็นสุข เป็นอนุภาคที่มาจากวิญญาณ ถ้าอนุภาคที่มาจากกาย จะเป็นการดึงดูดอนุภาคดำ

การบำเพ็ญตบะคือการไม่เอาอนุภาคดำเข้ามาในชีวะ และช่วยทำให้อนุภาคดำที่อยู่ในตัวเราละลายไปด้วย กรรมบางอย่างเกี่ยวข้องกับสุขภาพ ต้องพยายามไม่ทำกรรมดำที่ทำให้เป็นโรคนั้นอย่างนี้ เช่น การปล่อยปลา อาจะมาจากศาสนาเซนก็ได้ และการล้างกรรมอาจเป็นแนวคิดจากศาสนาเซน

ทศนะเรื่องวิญญาณ วิญญาณทั้งหลาย มีอยู่ทั้งในสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ภายในต้นไม้ ในน้ำ ไฟ ก้อนหิน ลม พันธุ์ผักต่าง ๆ มีวิญญาณสิ่งอยู่ทั้งสิ้น ดวงวิญญาณของผู้กระทำชั่ว ไม่เพียงแต่ไปเกิดในร่างของสัตว์ เช่น สุนัข หมู ู กบ เป็นต้น ถ้าชั่วซ้ำมากก็ไปเกิด (จับ) อยู่ในต้นไม้และพันธุ์ผักต่าง ๆ ได้ (ศ.เสฐียร พันธรังษี, 2542)

ดังนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างมีความรู้สึก ก้อนหินก็มีความรู้สึก เวลาเราเดินไปชน กระแทกก้อนหินด้วยแรงเท่าไร ก้อนหินก็กระแทกมาที่เราเท่านั้น ในทางจริยธรรม คนที่เปิดหนังสือแรง ๆ นี่ถือว่าเป็นคนโหดร้าย คนที่ขับรถเกียร์เดียวก็ทุรจนต่อรถ เพราะรถมันมีความรู้สึก มีวิญญาณเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าคนที่ทะนุถนอมสิ่งของต่าง ๆ เป็นคนที่มีคุณธรรมเยือกกว่าคนไม่ทะนุถนอม

ลูกศิษย์ของเซน คนหนึ่ง เล่าว่า เขาเคยไปเกิดไปเกวียนบ้าง เป็นต้นไม้บ้าง เวลาตายความจำจะถูกลบทิ้ง เลยไม่รู้ความเจ็บปวด ซึ่งพยายามจะบอกว่า หลังจากตายแล้ว ดวงวิญญาณของเราจะไปหาที่เกิดใหม่ เข้าอยู่ในร่างใหม่ ตามผลกรรมที่ได้ทำไว้ นี่เป็นหลักจริยศาสตร์ตามทัศนะของศาสนาเซน

ศ.ดร.สมภาร พรหมทา ได้กล่าวว่า ทัศนะของศาสนาเซน คือ ในชีวิตเราไม่มีอะไรที่ไม่เกี่ยวกับกรรม พระพุทธเจ้าทรงวิจารณ์ไว้ว่า มีบางลัทธิที่เชื่อว่า ทุกอย่างที่เกิดกับเราเป็นผลของกรรม แนวคิดนี้สุดโต่งเกินไป (อัตตกลิมัตถานุโยค) เพราะในพุทธปรัชญาอธิบายว่า บางอย่างเป็นผลของกรรม บางอย่างไม่ใช่กรรม

6. วิธีปฏิบัติตนในศาสนาเซน

ถ้าอยากมีชีวิตที่ประเสริฐต้องอย่าเป็นไปตามความรู้สึกของร่างกาย เพราะนั่นถือว่าเป็นกิเลส การไม่ระวังการกินอาหารที่ทำให้ตัวเองอ้วน แต่ปัญหาคืออดไม่ได้ พอเรากินเราก็อ้วน ถือว่าเป็นการตามกิเลสที่เกิดจากความอยากกิน เป็นสิ่งที่มาจากอนุภาคสสารธรรมดาเป็นเช่นนั้น ธรรมชาติของสสารจะไหลไปหาที่ต่ำ จะให้ความหมายเชิงจริยศาสตร์ก็ได้ เชิงฟิสิกส์ก็ได้

อะไรก็ตามที่มันย้วยวนประสาธสัมผัสให้เข้าหามัน ให้เข้าไปเสพมัน นั่นคือลักษณะของอนุภาคที่เป็นสสารจะไหลไปอย่างนั้น ยกตัวอย่าง ตอนกลางคืนนอนไม่หลับ ไม่ได้รู้สึกหิวเท่าไร แต่รู้สึกปากกว้าง ๆ ก็เลยเดินไปหาอะไรกิน ความรู้สึกที่ว่า กินหนอย อันนี้เป็นความรู้สึกที่มาจากกาย ไม่ใช่ตัวเรา สรุปว่า กายมนุษย์จะดึงเราเข้าไปหาสิ่งที่มันย้วยวน แต่ก็มีบางคนถามตัวเองก่อนกินว่า หิวหรือถึงกิน แล้วก็ยังไม่กิน ความรู้สึกที่ถามว่า หิวหรือ แล้วไม่กิน อันนี้เป็นความรู้สึกที่มาจากวิญญาณ

ศาสนาเซนให้พยายามสังเกตดี ๆ เราจะรู้ว่า ความคิดบางอย่างบางตอนมาจากสสาร บางครั้งก็วิญญาณ และความคิดที่มาจากกาย ก็ไม่ได้มาจากตัวเรา คนที่ปล่อยให้ชีวิตถูกดึงไปด้วยความคิดที่มาจากร่างกาย ก็จะเวียนว่ายอยู่ในทุกข์

ภายใต้พื้นพิภพนี้ มีนรกอยู่ 9 ขุม ลดลำดับกันตามความหนักแห่งกรรมของผู้กระทำความชั่ว ผู้ใดประพฤติดองดวงวิญญาณของผู้นั้นจะลอย ขึ้นสู่สวรรค์ ซึ่งมีอยู่ 26 ชั้น เรียงขึ้นไปตามลำดับความดี รองรับวิญญาณของผู้กระทำนิรวาณ หรือโมกษะ อันเป็นแดนแห่งความหลุดพ้น (ศ.เสฐียร พันธ์รังษี, 2542)

หากมีคำถามว่า ความสุขของเขาคืออะไร คำตอบที่ได้ คือรู้สึกชนะความต้องการที่ไม่ได้ทำตามใจร่างกาย

7. บทสรุป

ศาสนาเซนเป็นศาสนาที่ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าผู้สร้างโลก หากแต่โลกเกิดด้วยการรวมตัวของสสารต่าง ๆ ด้วยตัวของมันเอง และทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะกรรม และมีวิญญาณอาศัยอยู่ การไม่แสดงความเคารพต่อ

ทุกสรรพสิ่งจึงเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง การเป็นอยู่ของศาสนาเซนจึงเป็นการเน้นไปที่การไม่เบียดเบียนต่อทุกสรรพสิ่ง (อหิงสา) และการทำร่างกายของตนให้ได้รับความทรมาณ เป็นการสร้างตบะเพื่อเผาผลาญกิเลสที่มีในตนเองให้เบาบาง ทำให้ร่างกายและวิญญาณนั้นมีความบริสุทธิ์ จนสามารถเข้าถึงนิรวาณ หรือโมกษะอันเป็นแดนแห่งการหลุดพ้น ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดของของศาสนาเซน

บรรณานุกรม

- กวี ศิริธรรม. (2521). **หลักคำสอนของศาสนาเซนในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท (Doctoral dissertation). ปรินญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บทคัดย่อ.**
- เสฐียร พันธงชี. (2542). **ศาสนาเปรียบเทียบ (พิมพ์ครั้งที่ 8). สำนักพิมพ์สุภาพใจ.**